

ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาแก่บุตรไทย

นั่นหา วิคิชญ์ โสภา

คณะสังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันในสิทธิ
เป็นสิ่งที่คนในทุกยุคทุกสมัยเรียกร้องกันอยู่
เสมอ เสียงเรียกร้องเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าใน
สังคมของเรามีความไม่เท่าเทียมกันหรือไม่เสมอ
ภาคกันในหลายสิ่งหลายอย่าง ในเรื่องของ
การศึกษาที่มีคนกล่าวกันทั่วไปว่าความไม่เสมอ
ภาคของโอกาสทางการศึกษายังมีอยู่มาก ทั้งที่

รัฐพยาบาลขยายการศึกษาไปอย่างกว้างขวางใน
ทุกระดับ และสนับสนุนให้มีความเสมอภาค
ทางการศึกษา ดังปรากฏอยู่ในแผนพัฒนา
การศึกษาแห่งชาติฉบับต่าง ๆ เช่นในแผน
พัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525—
2529) ข้อ 7 กล่าวไว้ว่ารัฐ “จัดและส่งเสริมให้
มีความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมุ่งที่การ

กระจายสถานศึกษาทางด้านวิชาชีพให้เพียงพอ กับความต้องการกำลังคนของประเทศ และ การเสริมสร้างวิชาการอาชีพในสถานศึกษาต่างๆ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ชาวชนบทและกลุ่มนชนที่มีโอกาสสนับสนุนได้รับบริการทางการศึกษาในอัตรา ส่วนที่มากขึ้นเป็นพิเศษ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนา การศึกษา ฉบับที่ 5, 2525-2529 : 22)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ย่อมประสบความยากลำบากในการแก้ไขปัญหา ความเสมอภาคทางการศึกษา อุปสรรคที่สำคัญ ก็คือความยากจนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และ ความไม่เป็นธรรมต่างๆ ที่แฝงอยู่ทั่วไป

แม้ว่าปัจจุบุคคลพยาภยามอย่างมากมายที่ จะให้สังคมบรรจุดูดมุ่งหมายของความเสมอภาค ก็ตาม สังคมทุกสังคมก็ยังคงมีความไม่เท่าเทียม กันและจัดคนเข้าสู่ช่วงชั้นต่างๆ ในสังคมมา โดยตลอดนานนับศตวรรษ สถาบันการเมือง สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันอื่นๆ ต่างมีวิธีปฏิบัติเพื่อให้ชนชั้นต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันคงมี อยู่ สтанบันการศึกษาเองก็ได้จัดแบ่งโรงเรียน ออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อให้เด็กที่มาจาก ชั้นชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันได้รับการศึกษา ตามความสามารถที่แตกต่างกันของแต่ละคน (Brookover และ Erickson, 1975 : 93)

สถาบันการศึกษานอกจากทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมและขัดเกลาทางสังคมให้แก่

สมาชิกของสังคมแล้ว หน้าที่สำคัญของสถาบัน การศึกษาอีกประการหนึ่งก็คือ การจัดสรร บทบาท (Parsons, 1964 : 434-453) การศึกษาจะช่วยกระจายสมาชิกในสังคมให้มีอาชีพ ตำแหน่ง หน้าที่การงาน แตกต่างกันไปตามลักษณะการศึกษาที่ได้รับ เช่นเด็กแต่ละคนได้ รับความรู้และการฝึกฝนจากโรงเรียน เมื่อจบ การศึกษาก็เข้าสู่ตลาดแรงงานในระดับต่างๆ กัน ถ้าเด็กคนใดมีโอกาสได้รับความรู้ในระดับสูง และได้รับการฝึกฝนสำหรับอาชีพที่มีผลตอบแทน สูง เด็กคนนั้นจะมีอนาคตทางด้านอาชีพที่มั่นคง การศึกษาจะช่วยตัดสินใจว่าควรจะมีอาชีพ ตำแหน่งหน้าที่อะไร สูงต่ำกว่ากันอย่างไร ในสิ่ง นี้การศึกษาจึงส่งเสริมระบบความไม่เท่าเทียมกัน ในสังคม กล่าวคือผู้มีหน้าที่การทำงานสูงในสังคม มักจะมีภูมิหลังมาจากครอบครัวที่พ่อแม่มีฐานะ สูง และที่เป็นเชื้อนักเพราะคนเหล่านี้มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับสูง เยาวชนจากครอบครัวชั้นแรงงานมักจะไม่มีโอกาสได้ศึกษาถึง ระดับสูงด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น ความยากจน มีแรงงานใจใส่สมถุท์ต่ำ ระดับเชาว์บัญญาต่ำ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีโอกาสเลื่อนฐานะ ของตนเองในสังคม อย่างไรก็ได้การศึกษาองก์มี ส่วนช่วยให้คนที่เกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะต่ำ ได้มีโอกาสสยกฐานะของตัวเองในสังคมให้สูงขึ้น สังคมบังวนมีแนวโน้มใช้ความสัมฤทธิ์ผลทาง

การศึกษาของบุคคลเป็นหลักเกณฑ์ให้สถานภาพหรือตำแหน่งหน้าที่แก่บุคคลมากกว่าหลักเกณฑ์อย่างอื่น

กล่าวโดยสรุป ความเสมอภาคทางการศึกษาหมายรวมถึงหลักการ 2 ประการคือ ความเสมอภาคในการเข้ารับการศึกษาในโรงเรียน และโอกาสที่จะพัฒนาทักษะและความสามารถทางสติปัญญาของเด็กทุกคน โดยไม่คำนึงถึงภูมิลำเนาหรือสภาพแวดล้อมทางบ้าน คำว่า “ความเสมอภาค” ในที่นี้มีได้หมายความว่าทุกคนควรได้รับการศึกษา และมีงานอาชีพในระดับเดียวกันหมด แต่หมายความว่าทุกคนควรได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันในอันที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างดีที่สุดเท่าที่ความสามารถของตนเองจะอำนวย และโอกาสที่จะได้รับความเสมอภาคดังกล่าวเนี้ยเงื่อนไขที่เราควรจะส่งเสริมและกระจายออกไปให้ทั่วถึงกัน เม้มว่าความเสมอภาคทางการศึกษานิดสมบูรณ์แบบนั้นเป็นอุดมการณ์ที่สูงส่งอันยากที่จะเป็นไปได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2519 : 3)

บทความนี้จะพยายามชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระจายของโอกาสทางการศึกษา

ตลอดจนความเสมอภาคหรือไม่เสมอภาคของโอกาสตั้งกล่าวในแต่ละระดับ ได้แก่ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา และกล่าวเฉพาะการศึกษาในระบบโรงเรียน วิธีที่จะขัดและลดบัญหาความไม่เสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาให้เหลือน้อยลง

ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาในระดับต่างๆ

ก. ระดับประถมศึกษา

การศึกษาในระดับนี้เป็นบริการของรัฐให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการที่เด็กจะได้รับการศึกษาในระดับนี้ กล่าวคือรัฐสามารถจัดการศึกษาชั้นประถมให้แก่ประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุ 6 – 7 ปี ได้ถึงร้อยละ 99.2 ในปี พ.ศ. 2524 อย่างไรก็ได้จากการเขียนและงานวิจัยเกี่ยวกับการประถมศึกษาได้ระบุความไม่เสมอภาคในแง่คุณภาพของการศึกษา ซึ่งมีผลทำให้สัมฤทธิผลการเรียนของนักเรียนในแต่ละภูมิภาคต่างกัน ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1

ตารางที่ 1

คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทยและเลขคณิต จำแนกตามภาคภูมิศาสตร์

ภาคภูมิศาสตร์	คะแนนเฉลี่ย
กรุงเทพฯ	63.4
ภาคกลาง	48.1
ภาคใต้	47.3
ภาคเหนือ	41.7
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	33.3

ที่มา : รายงานการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบของนักเรียนที่ได้รับมือตัวส่วนแตกต่างกันนึ่ง 1 ต่อ 47 (รุ่ง แก้วแดง, 2520: ศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520, หน้า 25.

จากตารางสรุปได้ว่าผลการศึกษาของเด็กในโรงเรียนตามภาคภูมิศาสตร์ยังเหลือมล้า และไม่เสมอภาคอยู่มาก ถ้ามองให้ชัด เนื่องจากดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินแดนที่ยากจน ดังนั้นความอยู่ดีกินดีของประชาชน ก็จะส่งผลถึงคุณภาพทางการศึกษา และโอกาสในการเข้าเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นด้วย (Fry, 2524)

แต่มองให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นความไม่เป็นธรรมในสังคมเนื่องมาจากการความแตกต่างอย่างมหماภัยในคุณภาพและบประมาณสนับสนุนที่ได้รับจากรัฐบาล จากรายงานผลการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับบประมาณกับความเสมอภาคของการศึกษาในประเทศไทย พบร่วมห่วงโรงเรียนในอำเภอที่ได้รับงบประมาณสูงสุดกับโรงเรียนในอำเภอที่ได้รับงบประมาณต่ำสุดนั้น คิดต่อหัว

นักเรียนแล้ว งบประมาณที่ได้รับมือตัวส่วนแตกต่างกันนึ่ง 1 ต่อ 47 (รุ่ง แก้วแดง, 2520: 27)

ในระดับประเทศศึกษานี้ลูกคนจนที่มีรายได้น้อยจะเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐ คือโรงเรียนเทศบาลและประชานา落 ในขณะที่ลูกคนที่มีฐานะดีจะเข้าโรงเรียนราชภาร์ คือโรงเรียนที่มีอภิสิทธิ์ เช่น โรงเรียนสาธิตที่จัดโดยหน่วยราชการ การแยกนักเรียนระดับประเทศระหว่างโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนราชภาร์ แสดงให้เห็นการแบ่งชั้นชั้นอนุอย่างชัดเจนในสังคมไทย การที่พ่อแม่จากครอบครัวชนชั้นกลางและชนชั้นสูงไม่เต็มใจส่งลูกเข้าโรงเรียนเทศบาลและประชานา落 นอกจากเนื่องมาจากการเชื่อว่าโรงเรียนเหล่านี้คุณภาพไม่ดีแล้ว ยังน่าจะ

เนื่องมาจากการไม่ต้องการให้ลูกหลานของตนเองเป็นกับเด็กจากครอบครัวที่มีฐานะต่างกัน

สภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัวเด็กนักเรียนนับว่ามีผลกระทบต่อสัมฤทธิผลในการเรียนของนักเรียน กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้วิเคราะห์ข้อมูล แสดงอัตรา้อยละของประชากรอายุ 6-9 ปี ที่กำลังเรียนและได้ให้ข้อสังเกตว่า กรุงเทพฯ เป็นจังหวัดที่มีเด็กอายุ 6 ปี กำลังเรียนสูงสุด ทั้งนี้ เพราะสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของกรุงเทพฯ มีลักษณะบีบบังคับให้พ่อแม่และผู้ปกครองต้องส่งลูกหลานเข้าเรียนแต่อายุยังน้อย เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำมาหากินชั่วคราวของตน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2518 : 40)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ชี้ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับสัมฤทธิผลในการเรียน โดยศึกษาพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนตั้งแต่ 300 คน ขึ้นไปนั้นมักอยู่ในย่านชุมชน เดินทางไปมาสะดวก เด็กส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างดี ที่บ้านมีวิทยุและโทรทัศน์ กับมีหนังสือพิมพ์อ่านบ้าง โดยเฉพาะในย่านการค้า ปกติเด็กนักเรียนในย่านชุมชนเหล่านี้จะเริ่มเรียนแต่อายุยังน้อย คือเริ่มตั้งแต่โรงเรียนอนุบาลหรือเข้าชั้นเด็กเล็ก และส่วนใหญ่ไม่เคยสอบชั้นนี้ สภาพเช่นนี้แตกต่างจากนักเรียนประเภทศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมี

โอกาสได้รับความรู้จากสื่อมวลชนน้อย พ่อแม่มีฐานะยากจน ความรู้ค่อนข้างต่ำ ทำให้มีผลเสียต่อการพัฒนาด้านการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2519 : 72 - 73) ปัจจุบันยังมีความเหลื่อมล้ำกันอยู่มากในด้านสัมฤทธิผลของการเรียนของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา กล่าวคือนักเรียนในเขตชุมชนเมืองโดยทั่วไปมีสัมฤทธิผลทางการเรียนสูงกว่าในเขตชนบท และบัญหาการให้บริการที่ไม่เท่าเทียมกัน และบัญหาสัมฤทธิผลของเด็กนักเรียนขึ้นกับการบริหารการประถมศึกษา ครุ นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับเด็กบางกลุ่มที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์และสังคม ซึ่งได้แก่เด็กที่มีความพิการทางกายหรือทางสมอง เด็กที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด และเด็กที่มีบัญหาทางภาษาและวัฒนธรรม รู้สึกได้ดีบริการการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้แต่ยังมีจำนวนน้อยด้วยเหตุที่เป็นเด็กกลุ่มขนาดเล็ก ดังนั้นโอกาสในการรับบริการทางการศึกษาที่จัดให้จึงแตกต่างกัน

๖. ระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาในระดับนี้รู้สึกได้มีส่วนในการรับผิดชอบทั้งหมด จึงทำให้เรามองเห็นความแตกต่างกันมาก ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 2

ตารางที่ 2

โอกาสการเข้าศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนักเรียน จำแนกตามอาชีพของบุคคลากร

กลุ่มอาชีพของบุคคลากร	ประชากร ¹	ผู้ปักครอง ²	ดัชนีของโอกาส ³
กลุ่มอาชีพชั้นสูง	2	9	4.50
นักธุรกิจอุตสาหกรรม	1	1	1.00
พ่อค้า เจ้าของร้านชำ	9	30	3.33
แม่ยิน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นป্রதวน	6	29	4.88
เกษตรกร	70	26	0.37
กรรมกร	12	5	0.42

1 จำนวนร้อยละของประชากร ที่ประกอบอาชีพทั้งหมดที่จำแนกตามอาชีพ

2 จำนวนร้อยละของผู้ปักครองนักเรียนที่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาโดยจำแนกตามอาชีพ

3 จำนวนร้อยละของผู้ปักครองนักเรียน จำแนกตามอาชีพหารด้วยจำนวนร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมด จำแนกตามอาชีพ

ข้อมูลเหล่านี้ได้จากการจังหวัดต่างๆ ที่อยู่ในภาคกลางของประเทศไทย ข้อมูลของภาคอื่นก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

ที่มา : รายงานการวิเคราะห์การกระจายของโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาค, สุภาพร์ จันทรานิช และคณะ (2522)

จากตารางจะพบว่าผู้ปักครองที่เป็นแม่ยิน และข้าราชการชั้นป্রதวน ซึ่งมีเพียงร้อยละ 6 ของประชากรทุกอาชีพ ในเขตส่วนกลาง บุตร ได้เข้าศึกษาต่อ ม.ศ. 1 ถึงร้อยละ 29 มีโอกาสศึกษาต่อสูงถึง 4.3 ซึ่งนับว่ามากที่สุด ส่วนผู้ปักครองที่มีอาชีพเกษตรกร มีถึงร้อยละ 70 ของประชากรทุกอาชีพ บุตรได้เข้าศึกษา ม.ศ. 1 เพียงร้อยละ 26 เห็นได้ว่าโอกาสศึกษาต่อเพียง 0.37 ซึ่งนับว่าน้อยที่สุด

สรุปได้ว่า โอกาสในการเข้าศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนที่มีบุคคลากร หรือผู้ปักครองประกอบอาชีพแตกต่างกัน มีไม่เท่ากัน นักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมสูง แสดงให้เห็นด้วยอาชีพของบุคคลากร ประภากลาง บุตร ได้เข้าศึกษา ม.ศ. 1 ถึงร้อยละ 29 นักธุรกิจ อุตสาหกรรม พ่อค้าหรือแม่ยิน ลูกจ้าง ข้าราชการชั้นป্রதวน จะมีโอกาสในการเข้าเรียนได้มากกว่าเด็กที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม

ต่อ ได้แก่ บุตรของเกษตรกรและกรรมกร (สภากฯ จันทวานิชและคณะ, 2522 : 32-46)

แม้การมัชยมศึกษาในปัจจุบันไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ และมีการขยายมัชยมศึกษาตอนต้นเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจสภาวะทางการศึกษาของประเทศไทยว่า มีความไม่เท่าเทียมกัน ในโอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับมัชยมศึกษาตอนต้นอยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จาก อัตราการเรียนต่อของนักเรียนชั้น ป. 6 ต่อ ม. 1

ในภาคต่างๆ แตกต่างกันออกไป ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการเรียนต่อร้อยละ 31 และ 39 ตามลำดับ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของประเทศไทยคือร้อยละ 45 ตัวชี้นำที่สำคัญที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคได้ก็ว่าอัตราส่วนนักเรียนมัชยมตอนต้นต่อประชากรในกลุ่มอายุ (12-14 ปี) ระหว่างภาคพบร่วมกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียงร้อยละ 19 ในขณะที่อัตราส่วนเฉลี่ยทั่วประเทศเท่ากับร้อยละ 28

อัตราการเรียนต่อ	อัตราการเรียนต่อ ป. 6 / ม. 1 (ปี 2524)	อัตราการเรียนต่อ ประชากรวัยเรียน (ปี 2523)
เฉลี่ยทั่วทั้งประเทศไทย	45 %	28 %
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	31 %	19 %
ภาคเหนือ	39 %	-

ที่มา : การสำรวจสภาวะทางการศึกษาของประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526, หน้า 81.

อย่างไรก็ตาม แม้มีความไม่เสมอภาคในโอกาสการเข้าเรียนตามข้อมูลดังกล่าวก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับข้อมูลในอดีตแล้ว จะเห็นว่า ความไม่เสมอภาคมีแนวโน้มลดลง

ประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาในเรื่องโอกาสการเข้าเรียนต่อในชั้นมัชยมของนักเรียนก็คือ การสอบคัดเลือก เนื่องจากการสอบคัดเลือกเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยมีผลต่อระบบการเรียน

การสอนในระดับการศึกษาที่ต่ำลงมาตามลำดับ จนกระทั่งเกิดกระบวนการตรวจสอบคัดเลือกเด็กเข้าเรียนในโรงเรียน เพื่อเตรียมตัวให้ผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยอันเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายของโรงเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดใหญ่ในตัวเมืองได้ใช้วิธีการสอบคัดเลือก ซึ่งเท่ากับเป็นการสกัดกินโอกาสทางการศึกษาของเด็ก เหตุผลสำคัญที่โรงเรียนใช้วิธีการสอบคัด

เลือกเพื่อคุณภาพและชื่อเสียงของโรงเรียนในด้านความสามารถที่นักเรียนในโรงเรียนของตนสามารถผ่านการสอบคัดเลือกเข้ามายังวิทยาลัยได้มากที่สุด แนวทางที่ปฏิบัติอยู่ชั่นนี้ขึ้นกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยสิ้นเชิง

เพื่อสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา รัฐควรขยายมัชยมศึกษา โดยเฉพาะระดับมัชยมศึกษาตอนต้นในรูปแบบการศึกษาเพื่อป้องชน

๑. ระดับอุดมศึกษา

การศึกษาระดับนี้ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐ มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะรับนักศึกษาเข้าโดยมีการสอบคัดเลือก การสอนนี้เน้นสัมฤทธิผลทางการศึกษาซึ่งทำให้เด็กที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า จะมีโอกาสสอบผ่านและได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยได้มากกว่า เพราะเด็กพวงนี้มีโอกาสเรียนในโรงเรียนระดับมัชยมศึกษาที่มีคุณภาพมากกว่า

ตารางที่ ๓

โอกาสการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยจำแนกอาชีพบุคคลหรือมาตรา และโดยสภาพภูมิศาสตร์

อาชีพผู้ปกครอง	ประชากร ^๑	ผู้ปกครอง ^๒	ดัชนีของโอกาสใน ^๓ การเข้าศึกษาต่อ
เกษตรกร	78.4	6	.08
ข้าราชการ	5.2	21	4.04
พ่อค้า	6.8	53	7.79
ลูกจ้าง	9.6	13	1.35

๑ จำนวนร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมดตามอาชีพ

๒ จำนวนร้อยละของผู้ปกครองนักเรียนที่มีโอกาสเข้าเรียนที่ในระดับอุดมศึกษาโดยจำแนกตามอาชีพ

๓ จำนวนร้อยละของผู้ปกครองนักเรียน หารด้วยจำนวนร้อยละของประชากรที่ประกอบอาชีพทั้งหมด

ภูมิลำเนาของนักศึกษา	ประชากร ⁴	ผู้ปักครอง ⁵	ดัชนีของโอกาสใน ⁶ การเข้าศึกษา
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	33	7	.21
ภาคเหนือ	23	11	.48
ภาคใต้	13	13	1.00
ภาคกลาง	23	21	.91
กรุงเทพฯ	8	48	6.00

4 จำนวนร้อยละของนักศึกษาทั้งหมดที่มีภูมิลำเนาอยู่ตามที่ต่างๆ

5 จำนวนร้อยละของนักเรียนที่มีโอกาสเรียนต่อ จำแนกตามภูมิลำเนา

6 จำนวนร้อยละของนักศึกษาทั้งหมด หารด้วยจำนวนร้อยละของนักศึกษาที่มีโอกาสเรียนต่อ จำแนกตามภูมิภาค

ที่มา : รายงานผลการวิจัยการศึกษาในระดับบัณฑุณศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520.

จากตารางจะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง นักศึกษาที่เข้าเรียนต่อระดับบัณฑุณศึกษากับภูมิ หลังทางครอบครัวและสภาพภูมิศาสตร์ โดยเห็น ได้อย่างชัดว่า โอกาสของเด็กที่จะเข้าเรียนต่อใน ระดับบัณฑุณศึกษามากที่สุดคือ เด็กที่อยู่ใน กรุงเทพฯ ส่วนโอกาสของเด็กที่จะเข้าเรียนต่อ น้อยที่สุดคือ เด็กที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวัน- ออกเฉียงเหนือ ถ้าเป็นกรณีของอาชีพบิดาหรือ แม่ตาแล้ว เด็กที่มีบิดาหรือแม่ตาทำอาชีพปลูกต้น หรือเจ้าของร้านชำ มีโอกาสในการเข้าศึกษาต่อ มากที่สุด ในขณะที่เด็กที่มีบิดาหรือแม่ตาทำ อาชีพเกษตรกรรม มีโอกาสที่จะเข้าศึกษาต่อใน ระดับนี้ได้น้อยที่สุด

ในระดับบัณฑุณศึกษานี้ ความเท่าเทียมกัน ของโอกาสของการศึกษาเป็นที่ยอมรับเนื่องจาก ค่าใช้จ่ายต่อหัวในการศึกษาระดับนี้นั้นไม่สูงมาก นัก (ยกเว้นในบางสาขาวิชา) แต่มีข้อแม้ ว่านักศึกษาต้องผ่านการสอบคัดเลือกเท่านั้น อย่างไรก็ตามยังคงมีความไม่เสมอภาคกัน เพราะ ผู้ที่สอบคัดเลือกได้เป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าและได้เรียนในโรงเรียนมัธยมที่มีคุณภาพสูงกว่า ในเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี เช่น กรุงเทพฯ ในการสอบคัดเลือกเป็น 2 ทาง คือ (Fry, 2524)

1. สำหรับผู้ที่มีผู้ปักครองฐานะดี รัฐก์ เปิดโอกาสให้เดินทางไปเรียนต่อในต่างประเทศ

ได้ โดยอนุญาตให้มีการนำเงินออกนอกประเทศเพื่อการศึกษาได้

2. รัฐได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดชั้น ในปี พ.ศ. 2514 ตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยไม่จำกัดรับ ต่อมาในปี 2521 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุขทัยธรรมารักษ์เป็นมหาวิทยาลัยที่ใช้ระบบการสอนทางไกลเพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นการเสนอภาพรวมของระบบการศึกษาไทยในระดับต่าง ๆ เห็นได้ว่ายังคงมีความไม่เสมอภาคกัน บุรีรัมย์ทางการศึกษาของไทยก็แสดงจำนวนนักเรียนในระดับประถมศึกษามีมากที่สุด รองลงมาคือมัธยมศึกษาและอุดมศึกษามีจำนวนน้อยที่สุด กล่าวคืออยู่บนยอดของบุรีรัมย์ถ้าจะใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ และมีผู้ซึ่งเห็นว่าค่าใช้จ่ายของนักเรียนคนหนึ่งในโรงเรียนอาชีวศึกษาในเวลา 1 ปี สามารถจะให้การศึกษาแก่เด็กกว่าสิบเอ็ดคนในโรงเรียนประถมในเวลาเท่ากัน และขณะที่นักศึกษา 1 คน ศึกษาวิชาแพทยศาสตร์เป็นเวลา 1 ปี เด็กอีก 49 คน จะได้มีโอกาสเรียนในโรงเรียนประถมตัวยังเหตุดังกล่าวการเลือกขยายสถานที่เรียนในขั้นอุดมศึกษานั้นจะมีส่วนพอดีพึงเป็นสมมุติฐานที่มักจะไม่เครื่องผู้ใดเลือกเห็นว่าเด็กไทยเป็นจำนวนมากจะไม่ได้รับการศึกษาขั้นมูลฐาน (Nicholas Bennett, 2520) เพราะฉะนั้นนโยบายขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาควรจะได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบ

ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาและการแก้ปัญหา

ในประเทศไทยกำลังพัฒนาเช่น ประเทศไทยความพยายามแก้ไขปัญหาความเสมอภาคทางการศึกษาต้องประสบความยากลำบากมากยิ่งขึ้น เพราะความยากจนทางเศรษฐกิจของประเทศไทยและความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ทั่วไป ความไม่เท่าเทียมกันในทุกเรื่องเป็นปัญหามากกว่าในประเทศไทยที่พัฒนาแล้ว โครงสร้างชนชั้นปะกอบด้วยชนชั้นล่างเป็นชนชั้นใหญ่ที่สุด ชนชั้นกลางและสูงมีเป็นเพียงส่วนน้อย ส่วนใหญ่ของชนชั้นล่างจะเป็นชาวนาชาวไร่กระจายอยู่ในชนบท แม้แต่ในเมืองประชากรจำนวนไม่น้อยก็จัดได้ว่าเป็นชนชั้นล่างอาศัยอยู่ในแหล่งเสื่อมโทรมหรือชุมชนแออัดที่กระจายอยู่ทั่วไป ความแตกต่างหรือช่องว่างระหว่างชนชั้นและระหว่างเมืองและชนบทเท่านี้ได้ชัดเจน การเคลื่อนที่ทางสังคมจากล่างไปสูงทำได้ยาก เพราะเศรษฐกิจขยายตัวไม่เร็วเพียงพอและการผูกขาดโอกาสต่าง ๆ โดยกลุ่มคนที่มีฐานะดีอยู่แล้วในสังคม ด้วยเหตุนี้โอกาสทางการศึกษาของเยาวชนจากกลุ่มสังคมต่าง ๆ ระหว่างเยาวชนที่พ่อแม่ทำงานใช้สมองและที่พ่อแม่ทำงานใช้แรงกายความยากจนของประเทศไทยทำให้บริการทางการศึกษามีจำกัดทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ และความไม่เป็นธรรมทางสังคมทำให้กลุ่มคนที่มีฐานะได้เปรียบอยู่แล้วได้เปรียบมากขึ้นอีกใน

โอกาสทางการศึกษา (ประเสริฐ แย้มกลืนพุ่ง, 2522)

ความพยายามแก้ไขปัญหานี้ด้วยวิธีขยายปริมาณการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวางหรือแก้ไขด้วยการปรับปรุงระบบและวิธีการจัดสรรสัดส่วนทรัพยากรและงบประมาณให้เป็นธรรมขึ้น ระหว่างภูมิภาคที่ฐานะยากจนและภูมิภาคที่ฐานะดีกว่า ย่อมไม่สามารถก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันได้ ในสภาพและฐานะของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมเกษตร พื้นฐานของความเป็นไปได้สำหรับความเสมอภาคทางการศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาเกษตรกรรมและการพัฒนาชนบท ผลสำเร็จของการพัฒนาชนบทย่อมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างค่านิยมและการกระจายโอกาส ความมุ่งหวังของชีวิตให้ออกไปสู่ชนบท ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง การศึกษา แต่จุดหมายปลายทางของการพัฒนา เช่นว่านี้ยังเป็นอุดมการณ์ที่ห่างไกลจากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน เพราะประเทศไทยมีภาระพยากรพอ เป็นไปไม่ได้ที่จะให้บริการการศึกษาในชนบทดีเท่าบริการการศึกษาในเมือง ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกันในระยะเวลาอันสั้น ที่จะเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวชนชั้นแรงงานและชั้นกลางให้เข้าเกิดความสนใจและมีความมุ่งหวังสูงในเรื่องการศึกษาสำหรับลูกหลานของเข้า ในสภาพความ

เป็นจริงปัจจุบัน เยาวชนในชนบทและในเมืองจากครอบครัวชนชั้นแรงงานเพียงส่วนน้อยที่อาจจะมีโอกาสได้เต้นบันไดการศึกษาไปจนถึงขั้นอุดมศึกษา เยาวชนเหล่านี้ควรจะได้รับความสนใจและเห็นใจ และควรได้รับความสนับสนุนจากสังคมอย่างมากที่สุดด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ด้วยการให้ทุนการศึกษา ถึงแม้จะมีอุปสรรค-many รัฐบาลก็ต้องพยายามอย่างที่สุดเพื่อลดความไม่เป็นธรรมในโอกาสทางการศึกษา นโยบายและการปฏิบัติบางอย่างที่เห็นได้ชัดว่าไม่เป็นธรรมหรืออาจจะเป็นผลเสียหายในระยะยาว เช่นการใช้งบประมาณแผ่นดินช่วยเหลือโรงเรียนของลูกคุณร่วยอย่างเกินเลย ในขณะที่โรงเรียนลูกคุณจนอยู่ในสภาพน่าเวทนา โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบท การเล่นพากในการรับเด็กเข้าเรียน การเน้นค่านิยมในเรื่องปริญญาบัตร การปฏิบัติเช่นนี้รัฐควรพิจารณาหาทางแก้ไข

สรุป

ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาจะเป็นไปได้โดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีความเท่าเทียมกันในสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่นครอบครัวรายได้เท่ากันหรืออย่างต่ำสุดก็เพียงพอที่จะสนับสนุนการศึกษาของเด็กจนถึงขั้นสูงสุด หรือตามความสามารถที่ติดตัวมาแต่เกิดของเด็กแล้วไม่มีความแตกต่างกันในบริการการศึกษาระหว่าง

ท้องถิ่นและภูมิภาคต่าง ๆ แม้ว่าการทำให้ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาเป็นความจริงนั้นจะเป็นความพยายามที่ยากยิ่งที่สุด รัฐบาลก็ควรหาวิธีที่จะแก้ปัญหาระบบการศึกษาไทยโดยจัดระบบบริหารการศึกษาใหม่ที่มุ่งกระจายอำนาจและการตัดสินใจไปสู่ท้องถิ่น มีการวางแผนที่ดี รองเรียนทั่วประเทศซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อ School Mapping หลักสูตร เนื้อหาสาระ และกระบวนการเรียนรู้จะต้องจบในตัวเองในลักษณะที่มุ่งสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น

นั้น ๆ มิใช่หลักสูตรและการเรียนการสอนแบบ “ไล่หนังสือ” เพื่อเป็นบันไดต่อเต้าขึ้นสู่ระดับการศึกษาสูง ๆ ดังเช่นที่ปฏิบัติกันมา เพราะเท่ากันเป็นการทวีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงภายในสังคมรัฐไม่ควรจะใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนมากเพื่อเพิ่มพูนฐานะและรายได้ของคนส่วนน้อยในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่ได้มีโอกาสแม้แต่จะเรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้การจัดการศึกษามีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ระบบการให้รางวัลของสังคมกับระบบการศึกษาต้องแยกจากกันมากกว่าที่เป็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน.

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Brookover, Wilbur B. and Erickson, Edsel L. *Sociology of Education*. Homewood, Illinois : Dorsey Press, 1975.
- Parsons, Talcott. "The School Class as a Social System : Some of its Functions in American Society", in Halsey, A.H. Floud, Jean and Anderson, C. Arnold (eds), *Education, Economy and Society*, New York : Free Press of Glencoe, Inc., 1964.

ภาษาไทย

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. การสำรวจสภาพทางการศึกษาของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทนาคนก, 2526.

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙).

รายงานการวิจัยเรื่องประดิษฐ์ภาพโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี, ๒๕๑๙.

รายงานการวิจัยเรื่ององค์ประกอบบนทางประการที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. พระนคร : เอราวัณการพิมพ์, ๒๕๒๐.

ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ. การศึกษาวิถีทางและโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย.

กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนสารพักช่างพระนคร, ๒๕๑๘.

- Bennett, Nicholas. “ทรัพยากรเพื่อการขยายการศึกษา การปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย”, สมทรง บัวสาย แปล, วารสารสภากาชาดไทยแห่งชาติ, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (กุหลาบ-พฤษจิกายน 2520), หน้า 66-84.
- Fry, Gerald W. “ตัวบ่งชี้ความเท่าเทียมและความเสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย”, สภาฯ จันทวนิชและคณะ, แปลและเรียบเรียง, วารสารสภากาชาดไทยแห่งชาติ, ปีที่ 15 ฉบับที่ 6 (สิงหาคม-กันยายน 2524), หน้า 53-70.
- ประเสริฐ แย้มกลืนพึง. “ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา : หักเหลี่ยมสังคมวิถ่าย.” วารสารสภากาชาดไทยแห่งชาติ, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (กุหลาบ-พฤษจิกายน 2522), หน้า 1-12.
- สภาฯ จันทวนิช ชูศักดิ์ มั่งคงคำ และ สุทธิ จันทร์สุข. “รายงานการวิเคราะห์การกระจายของโอกาสการเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในแต่ละภูมิภาค” วารสารสภากาชาดไทยแห่งชาติ, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (กุหลาบ-พฤษจิกายน 2522), หน้า 32-46.
- รุ่ง แก้วແ科教. “งบประมาณกับความเสมอภาคของการศึกษา”, วารสารสภากาชาดไทยแห่งชาติ, ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (กุหลาบ-พฤษจิกายน 2520), หน้า 22-35.

ภาษาและหนังสือ

วารสารกิจวิชาการของสมาคมภาษาและหนังสือ

ฉบับ 18 : 1 (กุหลาบ 27-มีนาคม 28)

อ่าน : ใบลองพิมพ์ 2

โดย อัมพร สายสุวรรณ

รางวัลวรรณกรรมฝรั่งเศส

อัมพร โอดะระกุล

เกร็งหมายไม้หันอากาศ

กรณีการ์ ชินะโอะ

เบองหลังงานเขียนของศุภร บุนนาค วารุณ ศิริวัฒนชนา

และบทความด้านภาษาวรรณกรรมอีกบันทึก พร้อมบรรณานิยารสาร 2502-2512 และรวมบทกวีเพื่อสันติ ราคามีมูล 15 บาท สั่งซื้อได้ที่ นายสัญชัย สุวัฒน์

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 73000

ชนาณดีหรือเชคไปรยณ์ สั่งจ่าย ป.ล. หน้าพระลาน กท. 10200